

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૪૫/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ હેમંત એમ. પ્રચ્છક

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

ગુજરાત રાજ્ય

વિરુદ્ધ

હિમતભાઈ કાળુભાઈ ડામોર

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે અધિક પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી જુર્ગા ઝવેરી
સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે બિનજામીનપાત્ર વોરંટ પરત
મળેલ નથી

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે રુલની બજવણી ન થઈ

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ હેમંત એમ. પ્રચ્છક

તારીખ : ૦૫/૦૮/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા- ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા સ્પેશિયલ એનડીપીએસ કેસ નં. ૦૬/૨૦૦૫ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ અને સ્પેશિયલ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૧૦, વડોદરા (જે હવે પછી "ટ્રાયલ કોર્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૭ ના નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮(૧)(૩) હેઠળ આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળા આરોપીને નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સિસ એક્ટ, ૧૯૮૫ (જે હવે પછી "એનડીપીએસ એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યો છે.
૨. ફરિયાદપક્ષના કેસની ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે તારીખ ૦૭.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ, આશરે ૧૯:૪૦ વાગ્યે, આરોપીના ગેરકાયદે કબજામાંથી રૂ. ૨૩,૪૦૦/- ની કિંમતનો ૩ કિલોગ્રામ અને ૮૦૦ ગ્રામ વજન ધરાવતો ગાંજો જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. સદર પ્રતિબંધિત માલ વડોદરા-કલાલી ફાટક, શ્રી રામ કોટા સ્ટોન માર્બલ્સ સપ્લાયર્સ પાસે એક થેલામાં રાખવામાં આવ્યો હતો. આમ, આરોપીએ એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ કર્યા હતા. તેના

અનુસંધાને, મકરપુરા પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર એચ.વી. રાઠોડે તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ []-સી.આર. નં. ૭૦/૨૦૦૫ થી ફરિયાદ નોંધી હતી.

૨.૧ તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ આરોપી સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

ત્યારબાદ, તેની સામે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો. આરોપીએ આરોપોનો ઇનકાર કર્યો હતો અને ટ્રાયલ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. તેથી, ફરિયાદપક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં ૮ મૌખિક તેમજ ૨૨ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. ટ્રાયલ પૂર્ણ થતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા આરોપીને જે ગુનાઓ માટે તેના પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યો હતો.

૨.૨ ગુજરાત રાજ્યએ નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે.

૩. અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી જીર્ગા ઝવેરીને સાંભળવામાં આવ્યા. સામાવાળા પર નોટિસ બજાવવામાં આવી હોવા છતાં તેમણે આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત ન રહેવાનું પસંદ કર્યું છે.

૪. અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદા અને રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાઓથી વિપરીત છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે

ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર રહીને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે હાલનો સામાવાળા આરોપી ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ના અન્ય ગુનામાં પણ સંડોવાયેલો છે.

૪.૧ અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં ઘણા સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને રેકૉર્ડ પર વિવિધ દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, તેમ છતાં, મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજ પુરાવાઓને તેના સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય રીતે મૂલવ્યા વિના, ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને જે ગુનાઓ માટે તેના પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેમાંથી ભૂલભરેલી રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યો હતો. તેથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

૪.૨ અપીલકર્તા તરફેના વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર રહીને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે કે આરોપીએ, જાહેર સેવક હોવા છતાં, ઉપરોક્ત પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થઈને ફોજદારી ગેરવર્તણૂકનો ગુનો કર્યો હતો.

૪.૩ વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષે સચોટ, વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કરીને પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર રહીને સાબિત કર્યો છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષે ૮ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને પોતાના કેસના સમર્થનમાં ૨૨ દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. જો કે, ટ્રાયલ કોર્ટે રેકૉર્ડ

પરના પુરાવાઓને તેના સાચા અને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય રીતે મૂલવવામાં નિષ્ફળ રહી છે અને તે દ્વારા આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે કે તારીખ ૦૭.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ આશરે ૧૯:૪૦ વાગ્યે, વડોદરા-કલાલી ફાટક, શ્રી રામ કોટા સ્ટોન માર્બલ્સ સપ્લાયર્સ પાસે આરોપીના ગેરકાયદે કબજામાંથી રૂ. ૨૩,૪૦૦/- ની કિંમતનો ૩.૯૦૦ કિલોગ્રામ ગાંજો જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. સદર તારણ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓથી વિપરીત છે.

૪.૪ વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે પ્રતિબંધિત પદાર્થના તેના સભાન અને ગેરકાયદેસર કબજાને સ્થાપિત કરતા પૂરતા પુરાવા હોવા છતાં, આરોપીને એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આંક ૧૫ પર તપાસાયેલા પીડબલ્યુ-૨ પીએસઆઈ હીરાભાઈ વાલાભાઈ રાઠોડે આંક ૧૬ પર ફરિયાદ રજૂ કરી હતી. તેમનો પુરાવો સ્થાપિત કરે છે કે, ગુપ્ત માહિતી મેળવ્યા અને ચકાસ્યા પછી, જરૂરી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને દરોડો પાડવામાં આવ્યો હતો, જે દરમિયાન આરોપી પાસેથી રૂ. ૨૩,૪૦૦/- ની કિંમતનો ૩.૯૦૦ કિલોગ્રામ ગાંજો જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. તેમના પુરાવાને રેકૉર્ડ પરના અન્ય મૌખિક અને દસ્તાવેજી

પુરાવાઓ દ્વારા યોગ્ય રીતે સમર્થન મળે છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આંક ૧૨ પર પંચનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને પીડબલ્યુ-૩ કાંતિભાઈ હીરાભાઈ કટારા, પીડબલ્યુ-૪ ભૌતિક નંદકિશોર પાઠક, પીડબલ્યુ-૫ જયદીપ વિજયસિંહ ઝાલા, પીડબલ્યુ-૬ વિઠ્ઠલભાઈ નથુભાઈ રાઠવા, પીડબલ્યુ-૭ ઉસ્માનગની ઇસ્માઈલ મકરાણી અને પીડબલ્યુ-૮ અબ્દુલજબ્બાર અબ્દુલહકીમ શેખના પુરાવા પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે તેમના પુરાવાઓને નકારી કાઢવા માટે કોઈ માન્ય કારણ નહોતું.

૪.૫ વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે આંક ૨૦ પરનો જમી મેમો અને આંક ૩૪ પરનો એફએસએલ રિપોર્ટ, પીડબલ્યુ-૨ ના પુરાવા સાથે વંચાણે લેતાં, પ્રતિબંધિત માલની જમી અને ઓળખ સ્થાપિત કરે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ આ પુરાવાઓની યોગ્ય રીતે કદર કરવામાં નિષ્ફળ રહી અને ભૂલભરેલા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી કે ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર રહીને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આંક ૧૧ પર તપાસાયેલા પીડબલ્યુ-૧ જગદીશભાઈ બેચરભાઈ ઠક્કરે પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે સચોટ અને ખાતરીપૂર્વકના કારણો આપ્યા વિના તેમના પુરાવાને નકારી કાઢવામાં ભૂલ કરી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે તપાસ અધિકારીના પુરાવા સાથે વંચાણે લેતાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓનો પુરાવો સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે આરોપી પ્રતિબંધિત માલના સભાન કબજામાં હતો.

ગાંજો કેવી રીતે રાખવામાં આવ્યો હતો અથવા જમ કરવામાં આવ્યો હતો તે અંગેના કથિત વિરોધાભાસો ગૌણ છે અને ફરિયાદપક્ષના કેસના મુખ્ય ભાગને અસર કરતા નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે એફએસએલ રિપોર્ટ અને રેકૉર્ડ પરના અન્ય પુરાવા સ્થાપિત કરે છે કે જમ કરાયેલ પદાર્થ ગાંજો હતો અને આરોપીએ એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ કર્યા હતા.

૪.૬ વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) હેઠળ જરૂરી પ્રક્રિયાનું યોગ્ય પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સ્થાપિત કરે છે કે પ્રતિબંધિત માલ આરોપીના કબજામાંથી મળી આવ્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે, પુરાવાની યોગ્ય વિચારણા કર્યા વિના, ફરિયાદપક્ષના કેસને નકારી કાઢવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૪.૭ સચોટ અને વિશ્વસનીય મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને નિર્દોષ છોડવો જોઈતો ન હતો. વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં નોંધાયેલા તારણો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓથી વિપરીત છે અને મૂલ્યાંકનની ગંભીર ભૂલોથી પીડાય છે. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો ચુકાદો અને હુકમ આ માનનીય અદાલત દ્વારા કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

૫. મેં સુસંગત દસ્તાવેજો અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે. મેં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમ તેમજ રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીનો પણ અભ્યાસ કર્યો છે.
૬. અપીલ હેઠળના ચુકાદા અને હુકમ તેમજ બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો ધ્યાને લેતા, આ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થાય છે:—

શું વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલ હેઠળનો નિર્દોષ છુટકારાનો ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે?

શું વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની મૌખિક જુબાની/પુરાવાની આકારણી કરતી વખતે કાયદાકીય કે તથ્યલક્ષી (હકીકતલક્ષી) કોઈ ભૂલ કરી છે?

શું અપીલ હેઠળનો નિર્દોષ છુટકારાનો ચુકાદો અને હુકમ કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે વિપરીતતાથી પીડાય છે?

૭. વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆતોના પ્રકાશમાં, અને નિર્દોષ છોડી મૂકવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા પુરાવાઓનું અવલોકન કરતાં, નિર્ણય માટે અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓની હાલના કેસની હકીકતો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં તપાસ કરવી જરૂરી છે. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે તારીખ ૦૭.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ, તપાસ અધિકારીને એવી માહિતી મળી હતી કે હિમ્મતસિંહ કાળુસિંહ ડામોર નામનો વ્યક્તિ પોતાના કબજામાં ગાંજો લઈને જઈ રહ્યો હતો અને તેણે સદર નાર્કોટિક પદાર્થ વડોદરા ખાતે કોઈને પહોંચાડ્યો હતો. સદર ગુપ્ત માહિતી મળતાં, તેને લેખિતમાં લેવામાં

આવી હતી અને સ્ટેશન ડાયરીમાં તે અંગેની નોંધ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, ફરિયાદી, અન્ય પોલીસ અધિકારીઓ સાથે, વડોદરા તરફ આગળ વધ્યા. જ્યારે તેઓ કલાલી ફાટક પાસે પહોંચ્યા, ત્યારે તેમને જણાયું કે હાલના સામાવાળા ૩.૯૦૦ કિગ્રા વજનનો અને રૂ. ૨૩,૪૦૦/- ની કિંમતનો ગાંજો નામનો નાર્કોટિક પદાર્થ ધરાવતી એક ગુણી લઈને જઈ રહ્યા હતા. દરોડા દરમિયાન, હાલના સામાવાળાને પકડી લેવામાં આવ્યા અને ધરપકડ કરવામાં આવી. ત્યારબાદ તેમની સામે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સિસ એક્ટ, ૧૯૮૫ (એનડીપીએસ એક્ટ) ની કલમ ૨૦(બી) સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૮(સી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૮. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ આરોપી સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, તેની સામે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૮(સી) અને ૨૦(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો. આરોપીએ આરોપોનો ઇનકાર કર્યો હતો અને ટ્રાયલ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. તેથી, ફરિયાદપક્ષે ૮ સાક્ષીઓની તપાસ કરી અને પોતાના કેસના સમર્થનમાં ૨૨ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા. ટ્રાયલ પૂર્ણ થતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે, તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, આરોપીને જે ગુનાઓ માટે તેના પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યો હતો.

૯. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે, સાક્ષીઓની જુબાનીઓ ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા નં. ૧૨ માં મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા અને પેરા નં. ૧૩ માં તેનો જવાબ આપ્યો હતો. પીડબલ્યુ-૧ એક પંચ સાક્ષી હતા. તેમની જુબાની પરથી જણાય છે કે તેઓ વડોદરાના ભાયલી વિસ્તારમાં કલાલી પોલીસ સ્ટેશન પાસે નમકીન વેચવાની લારી ચલાવતા હતા અને તે સમયે તેઓ કલાલી ફાટક પાસેથી પસાર થઈ રહ્યા હતા. તે સમયે, પોલીસ અધિકારીએ તેમને હાલના સામાવાળા પર દરોડો પાડવાના અને તેમના કથિત કબજામાંથી મળી આવેલા મુદ્દામાલને જપ્ત કરવાના હેતુથી પંચ સાક્ષી તરીકે કામ કરવા વિનંતી કરી હતી. તેમની સરતપાસમાં, તેમણે જણાવ્યું હતું કે હાલના સામાવાળાના કબજામાંથી એક ગુણી મળી આવી હતી, અને સદર ગુણીમાં પાંદડા હતા જે તેમના મતે ગાંજો હતો. પંચનામું કરવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કર્યા પછી, તપાસ અધિકારીએ તેના પર પીડબલ્યુ-૧ ની સહી મેળવી હતી.

૧૦. જો કે, સદર સાક્ષીની ઊલટતપાસનું અવલોકન કરતાં, કેટલીક મહત્વપૂર્ણ હકીકતો સામે આવે છે. સાક્ષીએ ખાસ જણાવ્યું હતું કે પંચનામું કરવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા સાંજ પહેલાં પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. બીજી તરફ, આંક ૧૨ ના પંચનામાનું અવલોકન કરતાં, એવું જણાય છે કે તેમાં દર્શાવેલ શરૂઆતનો સમય તારીખ ૦૭.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ ૧૬:૧૦ વાગ્યાનો છે, અને પંચનામાનો બીજો ભાગ ત્યારબાદ ૧૬:૫૫ વાગ્યે કરવામાં આવ્યો હતો અને સમગ્ર પ્રક્રિયા ૨૧:૫૫ વાગ્યે પૂર્ણ થઈ હતી.

આમ, પંચનામા મુજબ જ, પંચનામું કરવાની પ્રક્રિયા રાત્રે ૯:૫૫ વાગ્યા સુધી ચાલી હતી, જ્યારે પંચ સાક્ષીએ તેમની ઊલટતપાસમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું અને સ્વીકાર્યું છે કે પંચનામું તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયા સાંજ પહેલાં પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. આ એક મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસ છે જે પંચનામું જે રીતે અને સમયે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું તે અંગે ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે. વધુમાં, પંચ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે પંચનામું સૂર્યાસ્ત પહેલાં પૂર્ણ થયું હતું. આ સંજોગ આંક ૧૨ ના પંચનામામાં નોંધાયેલા સમય સાથે અસંગત છે. તેથી, પંચનામું ખરેખર પંચ સાક્ષીની હાજરીમાં અને તેમાં જણાવેલ સમયે કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તે અંગે ગંભીર શંકા ઊભી થાય છે. આ મહત્વપૂર્ણ અસંગતતાઓ અને વિસંગતતાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદપક્ષનો કેસ શંકાસ્પદ બને છે, અને પંચનામાની વાસ્તવિકતા અને તૈયારીની પદ્ધતિ ગંભીર રીતે પ્રશ્નાર્થ બને છે. ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ પણ, હાલના સામાવાળાને શ્રીરામ કોટાસ્ટોન માર્બલ સપ્લાયર્સ પાસે અટકાવવામાં આવ્યા હતા, અને તેમના કબજામાંથી કથિત રીતે મળી આવેલી વસ્તુઓનું વજન શ્રીરામ કોટાસ્ટોન માર્બલ સપ્લાયર્સના સ્થળે કરવામાં આવ્યું હતું. જો કે, શ્રીરામ કોટાસ્ટોન માર્બલ સપ્લાયર્સ સાથે સંકળાયેલી કોઈપણ વ્યક્તિની તપાસ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા એ સ્થાપિત કરવા માટે કરવામાં આવી ન હતી કે મુદ્દામાલનું વજન તેમની હાજરીમાં કરવામાં આવ્યું હતું અથવા સદર સ્થળે મુદ્દામાલનું ખરેખર વજન કરવામાં

આવ્યું હતું. આવા કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીની તપાસ ન કરવી એ ફરિયાદપક્ષના કેસ અંગે વધુ શંકા ઊભી કરે છે.

૧૧. વધુમાં, તપાસ અધિકારી દ્વારા મેળવવામાં આવેલી અને લેખિતમાં લેવામાં આવેલી માહિતી સંબંધિત દસ્તાવેજ પુરાવા ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા. આ લોપ પણ ફરિયાદપક્ષના કેસ અંગે ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે. ફરિયાદપક્ષનો એવો કેસ છે કે પીઆઈ શ્રી કટારા દ્વારા મળેલી માહિતી લેખિતમાં લેવામાં આવી હતી અને તેમના ઉચ્ચ અધિકારીઓને મોકલવામાં આવી હતી. જો કે, સદર સાક્ષીના પુરાવા પરથી એ સ્થાપિત થતું નથી કે સદર માહિતી ૭૨ કલાકના નિર્ધારિત સમયગાળામાં ઉચ્ચ સત્તાધિકારીને પહોંચાડવામાં આવી હતી કે કેમ. તેમની સરતપાસમાં કે તેમની ઊલટતપાસમાં શ્રી કટારાએ જણાવ્યું નથી કે તેમણે ૭૨ કલાકની અંદર તેમના ઉચ્ચ અધિકારીને સદર માહિતી મોકલી હતી. આમ, ફરજિયાત વૈધાનિક જરૂરિયાતનું પાલન સ્થાપિત કરતા કોઈ સચોટ પુરાવાના અભાવે, એવું જણાય છે કે ફરજિયાત જોગવાઈનો ભંગ થયો હતો. આ સંજોગ પણ ફરિયાદપક્ષના કેસ અંગે ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે અને બાબતના મૂળ સુધી જાય છે.

૧૨. આ તબક્કે, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨, ૫૦, ૫૫ અને કલમ ૫૭ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૪૨. પોસ્ટ અથવા સત્તાધિકાર વિના પ્રવેશ, ઝડપી, જપ્તી અને ધરપકડ કરવાની સત્તા.—(૧) સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, નાર્કોટિક્સ,

કસ્ટમ્સ, રેવન્યુ ઇન્ટેલિજન્સ અથવા કેન્દ્ર સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગ જેમાં અર્ધલશ્કરી દળો અથવા સશસ્ત્ર દળોનો સમાવેશ થાય છે તેના આવા કોઈપણ અધિકારી (પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલથી ચડિયાતો હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી) જેને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ સંબંધમાં સત્તા આપવામાં આવી હોય, અથવા મહેસૂલ, ડ્રગ્સ કંટ્રોલ, એક્સાઈઝ, પોલીસ અથવા રાજ્ય સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગના આવા કોઈ અધિકારી (પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલથી ચડિયાતો હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી) જેને રાજ્ય સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ સંબંધમાં સત્તા આપવામાં આવી હોય, જો તેની પાસે અંગત જાણકારી પરથી અથવા કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી અને લેખિતમાં લેવાયેલી માહિતી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે કોઈ નાર્કોટિક ડ્રગ, અથવા સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ, અથવા નિયંત્રિત પદાર્થ જેના સંબંધમાં આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અથવા કોઈ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ જે આવા ગુનાના કમિશનનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે અથવા કોઈ ગેરકાયદેસર રીતે મેળવેલી મિલકત અથવા કોઈ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ જે કોઈ ગેરકાયદેસર રીતે મેળવેલી મિલકત ધરાવવાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે જે આ અધિનિયમના પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ જપ્તી અથવા ફ્રીઝિંગ અથવા જપ્તી માટે જવાબદાર છે તે કોઈ બિલ્ડિંગ, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં રાખવામાં આવી છે કે છુપાવવામાં આવી છે, તો સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે,—

(એ) આવા કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા જગ્યામાં પ્રવેશી શકે છે અને તેની ઝડપી લઈ શકે છે;

(બી) પ્રતિકારના કિસ્સામાં, કોઈપણ દરવાજો તોડી શકે છે અને આવા પ્રવેશમાં આવતા કોઈપણ અવરોધને દૂર કરી શકે છે;

(સી) આવા ડ્રગ અથવા પદાર્થ અને તેના ઉત્પાદનમાં ઉપયોગમાં લેવાતી તમામ સામગ્રી અને અન્ય કોઈપણ વસ્તુ અને કોઈ પ્રાણી અથવા વાહન કે જેને તે આ અધિનિયમ હેઠળ જમ કરવા યોગ્ય માનવાને કારણ ધરાવે છે અને કોઈ દસ્તાવેજ અથવા અન્ય વસ્તુ જેને તે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈ ગુનો કર્યાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે છે અથવા આ અધિનિયમના પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ જમી અથવા ફીઝિંગ અથવા જમી માટે જવાબદાર હોય તેવી કોઈ ગેરકાયદેસર રીતે મેળવેલી મિલકત ધરાવવાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે છે તેવું માનવાને કારણ ધરાવે છે તે જમ કરી શકે છે; અને

(ડી) જે વ્યક્તિ વિશે તે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવાને કારણ ધરાવે છે તેવી કોઈપણ વ્યક્તિને અટકાયતમાં લઈ શકે છે અને તેની ઝડતી લઈ શકે છે, અને જો તે યોગ્ય માને તો તેની ધરપકડ કરી શકે છે:

[પરંતુ આ અધિનિયમ અથવા તેના હેઠળ બનાવેલા કોઈ નિયમ અથવા આદેશ હેઠળ આપવામાં આવેલા ઉત્પાદિત ડ્રગ્સ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો અથવા નિયંત્રિત પદાર્થોના ઉત્પાદન માટેના લાયસન્સધારકના સંબંધમાં, આવી સત્તા સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના અધિકારી દ્વારા વાપરવામાં આવશે નહીં:

પરંતુ વધુમાં કે] જો આવા અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે પુરાવા છુપાવવાની અથવા ગુનેગારને નાસી જવાની તક આપ્યા વિના સર્ચ વોરંટ અથવા સત્તાધિકાર મેળવી શકાય તેમ નથી, તો તે પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધ્યા પછી સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચેના કોઈપણ સમયે આવા મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં પ્રવેશી શકે છે અને ઝડતી લઈ શકે છે.

(૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતા માટેના

આધારો નોંધે છે, ત્યારે તે બોર્ડેર કલાકની અંદર તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.

૫૦. શરતો કે જે હેઠળ વ્યક્તિઓની ઝડતી લેવામાં આવશે.—

(૧) જ્યારે કલમ ૪૨ હેઠળ યોગ્ય રીતે સત્તા ધરાવતો કોઈ અધિકારી કલમ ૪૧, કલમ ૪૨ અથવા કલમ ૪૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી લેવાનો હોય, ત્યારે જો આવી વ્યક્તિ માંગ કરે તો, તે બિનજરૂરી વિલંબ વિના આવી વ્યક્તિને કલમ ૪૨ માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિભાગના નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર પાસે અથવા નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જશે.

(૨) જો આવી માંગ કરવામાં આવે, તો જ્યાં સુધી તે પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર ન કરી શકે ત્યાં સુધી અધિકારી તે વ્યક્તિને અટકાયતમાં રાખી શકે છે.

(૩) જે ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આવી કોઈ વ્યક્તિને લાવવામાં આવે છે, જો તેઓ ઝડતી માટે કોઈ વાજબી આધાર ન જુએ, તો તે વ્યક્તિને તરત જ મુક્ત કરશે પરંતુ અન્યથા નિર્દેશ આપશે કે ઝડતી લેવામાં આવે.

(૪) કોઈપણ સ્ત્રીની ઝડતી સ્ત્રી સિવાય અન્ય કોઈ દ્વારા લેવામાં આવશે નહીં.

[(૫) જ્યારે કલમ ૪૨ હેઠળ યોગ્ય રીતે અધિકૃત અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે ઝડતી લેવાની વ્યક્તિ કોઈ નાર્કોટિક ડ્રગ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ, અથવા નિયંત્રિત પદાર્થ અથવા વસ્તુ અથવા દસ્તાવેજનો કબજો છોડી દેવાની સંભાવના વિના તેને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવું શક્ય નથી, ત્યારે તે આવી વ્યક્તિને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવાને બદલે, કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪ નો ૨)

ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ રીતે વ્યક્તિની ઝડતી લેવા આગળ વધી શકે છે.

(૬) પેટા-કલમ (૫) હેઠળ ઝડતી લીધા પછી, અધિકારી આવી માન્યતા માટેના કારણો નોંધશે જેના કારણે આવી ઝડતી જરૂરી બની હતી અને બોંતેર કલાકની અંદર તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે.

[પ૦એ. નિયંત્રિત ડિલિવરી હાથ ધરવાની સત્તા.—કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ રચાયેલ નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરોના ડિરેક્ટર જનરલ અથવા તેમના દ્વારા આ સંબંધમાં અધિકૃત અન્ય કોઈ અધિકારી, આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, કોઈપણ કન્સાઈનમેન્ટની નિયંત્રિત ડિલિવરી હાથ ધરી શકે છે—

(એ) ભારતમાં કોઈપણ સ્થળે;

(બી) વિદેશી દેશમાં, આવા વિદેશી દેશની સક્ષમ સત્તા સાથે પરામર્શ કરીને કે જ્યાં આવું કન્સાઈનમેન્ટ પહોંચવાનું હોય, નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી રીતે.

પપ. જપ્ત કરાયેલ અને પહોંચાડાયેલ વસ્તુઓનો પોલીસે હવાલો લેવો.
—પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી તે પોલીસ સ્ટેશનના સ્થાનિક વિસ્તારમાં આ અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ અને તેમને પહોંચાડવામાં આવેલી તમામ વસ્તુઓનો મેજિસ્ટ્રેટના આદેશો બાકી હોય ત્યાં સુધી હવાલો લેશે અને સુરક્ષિત કસ્ટડીમાં રાખશે, અને આવા માલસામાન સાથે પોલીસ સ્ટેશને આવનાર અથવા તે હેતુ માટે નિયુક્ત કરાયેલા કોઈપણ અધિકારીને આવી વસ્તુઓ પર પોતાની સીલ લગાવવાની અથવા તેમાંથી નમૂના લેવાની પરવાનગી આપશે અને આ રીતે લેવાયેલા તમામ નમૂનાઓ પણ પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીની સીલથી સીલ કરવામાં આવશે.

૫૭. ધરપકડ અને જમીનો અહેવાલ.—જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિ આ અધિનિયમ હેઠળ કોઈ ધરપકડ અથવા જમી કરે છે, ત્યારે તે આવી ધરપકડ અથવા જમીના અડતાલીસ કલાકની અંદર તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને આવી ધરપકડ અથવા જમીની તમામ વિગતોનો સંપૂર્ણ અહેવાલ આપશે."

૧૩. હવે, એનડીપીએસ એક્ટ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદપક્ષ સદર અધિનિયમની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું પાલન સ્થાપિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયું છે.

૧૪. આ તબક્કે, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૪ એસ.સી. ૧૮૭૨ માં રિપોર્ટ થયેલ પંજાબ રાજ્ય વિ. બલબીર સિંહ ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"હેડ નોટ (ડી) નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સિસ એક્ટ (૧૯૮૫ નો ૬૧), કલમો ૫૦, ૪૧, ૪૨ – ઝડતી અને જમી – અગાઉની માહિતી પર કલમ ૪૧(૨) અથવા કલમ ૪૨ હેઠળ કામ કરતા અધિકૃત અધિકારીએ કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવું જોઈએ – કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે.

૧૭. વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો અન્ય એક મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન એ છે કે શું ઝડતી કરતી વખતે સક્ષમ અથવા અધિકૃત અધિકારી દ્વારા એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ માં નિર્ધારિત શરતોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરે છે. સદર જોગવાઈ (કલમ ૫૦) નિર્ધારિત કરે છે કે કલમ ૪૨ હેઠળ યોગ્ય રીતે અધિકૃત કોઈપણ અધિકારી, જે કલમ ૪૧, ૪૨ અને ૪૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી લેવાનો હોય, જો આવી વ્યક્તિ માંગ કરે તો,

તેને બિનજરૂરી વિલંબ વિના કલમ જર માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિભાગના નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર પાસે અથવા નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જશે અને જો ઝડતી લેવાની વ્યક્તિ દ્વારા આવી માંગ કરવામાં આવે, તો સંબંધિત અધિકૃત અધિકારી જ્યાં સુધી તેને આવા ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર ન કરી શકે ત્યાં સુધી તેને અટકાયતમાં રાખી શકે છે. આવા હાજર કર્યા પછી, ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ, જો ઝડતી માટે કોઈ વાજબી આધાર ન જુએ, તો તે વ્યક્તિને મુક્ત કરી શકે છે. પરંતુ અન્યથા તેઓ નિર્દેશ આપશે કે ઝડતી લેવામાં આવે. સ્ત્રીઓનું અપમાન ટાળવા માટે, એવી પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈપણ સ્ત્રીની ઝડતી સ્ત્રી સિવાય અન્ય કોઈ દ્વારા લેવામાં આવશે નહીં. \ "જો ઝડતી લેવાની વ્યક્તિ તેવી ઈચ્છા રાખે તો \ " તે શબ્દો મહત્વપૂર્ણ છે. રજૂઆતોમાંની એક એ છે કે શું જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેણે પોતે વિનંતી કરવી જોઈએ કે સક્ષમ અથવા અધિકૃત અધિકારીની એવી ફરજ છે કે તે આવી વ્યક્તિને જાણ કરે કે જો તે આવી માંગ કરે, તો તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે અને ત્યારબાદ ઝડતી લેવામાં આવશે. જે સંદર્ભમાં આ અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે, તે સંદર્ભમાં કુદરતી રીતે એવું માની લેવું જોઈએ કે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવી અધિકારીની ફરજ છે કે જો તે ઈચ્છે તો ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તેની ઝડતી લેવામાં આવે. અમને એવું જણાય છે કે જો વ્યક્તિ ઈચ્છે તો ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં ઝડતી લેવાનો આ એક મૂલ્યવાન અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે, કારણ કે આવી ઝડતી કાર્યવાહીને વધુ પ્રમાણિકતા અને વિશ્વસનીયતા પ્રદાન કરશે જ્યારે આરોપીને એક મહત્વપૂર્ણ રક્ષણ સમાન રીતે પૂરું પાડશે. જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને આવી તક આપવા માટે, તેને તેના અધિકારની જાણ હોવી જોઈએ અને તે માત્ર અધિકૃત અધિકારી તેને જાણ કરે તે

દ્વારા જ થઈ શકે છે. ભાષા સ્પષ્ટ છે અને જોગવાઈ ગર્ભિતપણે અધિકૃત અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવાનું ફરજિયાત બનાવે છે.

૨૧. મિરાન્ડા વિ. એરિઝોના માં અદાલતે, પોલીસ દ્વારા પૂછપરછ દરમિયાન આરોપીને જવાબ ન આપવાના અને શાંત રહેવાના તેના અધિકારથી વાકેફ કરવા જોઈએ કે કેમ તે પ્રશ્ન પર વિચાર કરતાં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"શરૂઆતમાં જ, જો કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિ પૂછપરછને આધીન થવાની હોય, તો તેને સૌપ્રથમ સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટ શબ્દોમાં જાણ કરવી જોઈએ કે તેને મૌન રહેવાનો અધિકાર છે. જેઓ આ વિશેષાધિકારથી અજાણ છે તેમના માટે, તેના ઉપયોગ અંગે સમજદારીપૂર્વકનો નિર્ણય લેવા માટે ટ્રેશોલ્ડ જરૂરિયાત તરીકે ચેતવણી માત્ર તેમને તેનાથી વાકેફ કરવા માટે જરૂરી છે. વધુ મહત્વનું, પૂછપરછના વાતાવરણના આંતરિક દબાણોને દૂર કરવા માટે આવી ચેતવણી એક સંપૂર્ણ પૂર્વશરત છે. \ "

વધુમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

\ "મૌન રહેવાના અધિકારની ચેતવણી સાથે એવી સમજૂતી હોવી જોઈએ કે બોલાયેલી કોઈપણ બાબતનો ઉપયોગ અદાલતમાં વ્યક્તિ વિરુદ્ધ થઈ શકે છે અને કરવામાં આવશે. આ ચેતવણી માત્ર વિશેષાધિકાર વિશે જ નહીં, પરંતુ તેનો ત્યાગ કરવાના પરિણામો વિશે પણ તેને વાકેફ કરવા માટે જરૂરી છે. આ પરિણામોની જાગૃતિ દ્વારા જ વાસ્તવિક સમજણ અને વિશેષાધિકારના બુદ્ધિશાળી ઉપયોગની કોઈ ખાતરી મળી શકે છે. વધુમાં, આ ચેતવણી વ્યક્તિને વધુ તીવ્રપણે જાગૃત કરવા માટે મદદ કરી શકે છે કે તે વિરોધી વ્યવસ્થાના એક તબક્કાનો સામનો કરી રહ્યો છે કે તે માત્ર તેના હિતમાં કામ કરતી વ્યક્તિઓની હાજરીમાં નથી. \ "

જ્યારે સામાન્ય રીતે કસ્ટડીમાં રહેલા આરોપી વ્યક્તિને આપવામાં આવેલા અધિકારનું આપું મહત્વ હોય, ત્યારે તે સંદર્ભમાં કલમ ૫૦ હેઠળ રક્ષણના માર્ગે આપવામાં આવેલો અધિકાર વધુ મહત્વપૂર્ણ અને મૂલ્યવાન છે. તેથી ઝડતી કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવી એ એક આવશ્યક જરૂરિયાત તરીકે લેવાની છે કે જો તે પસંદ કરે તો, તેની ઝડતી ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં લેવામાં આવશે. આમ કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે.

૨૫. ઉપર વિચારવામાં આવેલા પ્રશ્નો ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વારંવાર ઉપસ્થિત થાય છે. તેથી અમને અમારા તારણો નિર્ધારિત કરવા જરૂરી લાગે છે જે નીચે મુજબ છે:

(૧) જો કોઈ પોલીસ અધિકારી એનડીપીએસ એક્ટ ની જોગવાઈઓ હેઠળ વિચાર્યા મુજબની કોઈ અગાઉની માહિતી વિના સીઆરપીસી ની જોગવાઈઓ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ ગુના અથવા શંકાસ્પદ ગુનાઓની તપાસના સામાન્ય ક્રમમાં કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી લે છે અથવા તેની ધરપકડ કરે છે અને જ્યારે આવી ઝડતી પૂર્ણ થાય છે ત્યારે તે તબક્કે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ આકર્ષાશે નહીં અને તેના હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થશે નહીં. જો આવી ઝડતી અથવા ધરપકડ દરમિયાન કોઈ નાર્કોટિક ડ્રગ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થની આકસ્મિક પુનઃપ્રાપ્તિ થાય તો જે પોલીસ અધિકારી સક્ષમ નથી તેણે અધિકૃત અધિકારીને જાણ કરવી જોઈએ જેણે ત્યારબાદ એનડીપીએસ એક્ટ ની જોગવાઈઓ અનુસાર આગળ વધવું જોઈએ. જો તે પોતે પણ અધિકૃત અધિકારી હોય, તો તે તબક્કાથી આગળ, તેણે એનડીપીએસ એક્ટ ની અન્ય જોગવાઈઓ અનુસાર તપાસ હાથ ધરવી જોઈએ.

(૨-એ) કલમ ૪૧(૧) હેઠળ માત્ર એક સક્ષમ મેજિસ્ટ્રેટ જ અધિનિયમના પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ વગેરેના સંબંધમાં ધરપકડ માટે અથવા ઝડતી માટે વોરંટ જારી કરી શકે છે જ્યારે તેમની પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે આવા ગુનાઓ આચરવામાં આવ્યા છે અથવા આવા પદાર્થો કોઈ મકાન, વાહન અથવા જગ્યામાં રાખવામાં આવ્યા છે કે છુપાવવામાં આવ્યા છે. જ્યારે ધરપકડ અથવા ઝડતી માટે આવું વોરંટ એવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે જે સક્ષમ નથી, ત્યારે જો આવી ઝડતી અથવા ધરપકડ હાથ ધરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાશે.

તેવી જ રીતે કલમ ૪૧(૨) અને ૪૨(૧) માં દર્શાવેલ માત્ર સક્ષમ અધિકારીઓ અથવા યોગ્ય રીતે અધિકૃત અધિકારીઓ જ એનડીપીએસ એક્ટ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કામ કરી શકે છે. જો આવી ધરપકડ અથવા ઝડતી એનડીપીએસ એક્ટ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આવા અધિકારીઓ સિવાય અન્ય કોઈ દ્વારા કરવામાં આવે, તો તે ગેરકાયદેસર રહેશે.

(૨-બી) કલમ ૪૧(૨) હેઠળ માત્ર સક્ષમ અધિકારી જ તેના તાબાના અધિકારીને વ્યક્તિની ધરપકડ કરવા અથવા તેમાં જણાવ્યા મુજબ ઝડતી લેવા માટે સત્તા આપી શકે છે. જો કોઈ ઉદ્વેગન થાય, તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને દોષિત ઠરાવને દૂષિત કરશે.

(૨-સી) કલમ ૪૨(૧) હેઠળ જો સક્ષમ અધિકારી પાસે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી અગાઉની માહિતી હોય, તો તે અનિવાર્યપણે લેખિતમાં લેવી જોઈએ. પરંતુ જો તેની પાસે અંગત જાણકારી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે પ્રકરણ ૩૩ હેઠળના ગુનાઓ આચરવામાં આવ્યા છે અથવા આવા ગુનાઓ આચર્યાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તેવી સામગ્રી કોઈ મકાન વગેરેમાં છુપાયેલી છે તો તે સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે વોરંટ વિના ધરપકડ અથવા ઝડતી કરી શકે છે અને આ

જોગવાઈ તે ફરજિયાત બનાવતી નથી કે તેણે પોતાની માન્યતાના કારણો નોંધવા જોઈએ. પરંતુ કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળ જો આવા અધિકારીએ સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચે આવી ઝડતી કરવાની હોય, તો તેણે પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધવા જ જોઈએ. આ હદ સુધી આ જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે અને તેનું ઉલ્લંઘન ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે.

(૩) કલમ ૪૨(૨) હેઠળ આવો સક્ષમ અધિકારી જે કોઈ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળ આધારો નોંધે છે તેણે તરત જ તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવી જોઈએ. જો આ જોગવાઈનું સંપૂર્ણ બિન-પાલન થાય તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરે છે. તે હદ સુધી તે ફરજિયાત છે. પરંતુ જો વિલંબ થયો હોય તો તે અયોગ્ય હતો કે તે સમજાવવામાં આવ્યો હતો કે નહીં, તે દરેક કેસમાં હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે.

(૪-એ) જો કોઈ પોલીસ અધિકારી, ભલે તે \"સક્ષમ\" અધિકારી હોય, કેવળ સીઆરપીસી ની જોગવાઈઓ હેઠળ ગુનાઓની સામાન્ય તપાસ દરમિયાન ધરપકડ અથવા ઝડતી કરતી વખતે કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત સહિત સીઆરપીસી ની કલમ ૧૦૦ અને ૧૬૫ ની જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો આવી નિષ્ફળતા માત્ર અનિયમિતતા સમાન રહેશે.

(૪-બી) જો અધિનિયમની કલમ ૪૧(૨) હેઠળ સક્ષમ અધિકારી અથવા અધિકૃત અધિકારી ઝડતી કરે છે, તો તે સીઆરપીસી ની જોગવાઈઓ એટલે કે સીઆરપીસી ની કલમ ૧૦૦ અને ૧૬૫ હેઠળ કરશે અને જો સીઆરપીસી ની જોગવાઈઓનું ચુસ્ત પાલન ન થાય તો આવી ઝડતી આપમેળે ગેરકાયદેસર રહેશે નહીં અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે નહીં. દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં પુરાવાની કદર કરતી વખતે અદાલતોએ આવી નિષ્ફળતાની અસર ધ્યાનમાં રાખવી પડશે.

(૫) અગાઉની માહિતી પર સક્ષમ અધિકારી અથવા અધિકૃત અધિકારીએ કલમ ૪૧(૨) અથવા ૪૨ હેઠળ કામ કરતી વખતે વ્યક્તિની ઝડતી લેતા પહેલા કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવું જોઈએ અને આવી વ્યક્તિને જાણ કરવી જોઈએ કે જો તે આવી માંગ કરે, તો તેને તેમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને જાણ કરવી આવા અધિકારીની ફરજ છે. ઝડતી લેવાની વ્યક્તિને જાણ કરવામાં નિષ્ફળતા અને જો આવી વ્યક્તિ માંગ કરે તો તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવામાં નિષ્ફળતા, કલમ ૫૦ ના બિન-પાલન સમાન રહેશે જે ફરજિયાત છે અને આમ તે ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરશે અને ટ્રાયલને દૂષિત કરશે. આવી જાણ કર્યા પછી આવી વ્યક્તિએ આવો વિકલ્પ પસંદ કર્યો કે નહીં તે હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે.

(૬) કલમ ૫૨ અને ૫૭ ની જોગવાઈઓ જે કલમ ૪૧ થી ૪૪ હેઠળ ધરપકડ અથવા જપ્તી કર્યા પછી અધિકારીઓ દ્વારા ભરવાના પગલા સાથે સંબંધ ધરાવે છે તે પોતાનામાં ફરજિયાત નથી. જો બિન-પાલન હોય અથવા વિલંબ વગેરે જેવી ખામીઓ હોય તો આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો છે કે કેમ તે જોવા માટે તેની તપાસ કરવી પડશે અને આવી નિષ્ફળતા ધરપકડ અથવા જપ્તી અંગેના પુરાવાની કદર પર તેમજ કેસના ગુણદોષ પર અસર કરશે."

૧૫. આ તબક્કે, ૨૦૨૬ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ. એચ.સી. ૨૫૩૧૩૬ માં રિપોર્ટ થયેલ એચ.આઈ. મજમુદાર ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર વિ. સંતોષ પાંડુરંગ શેટ્ટી ના કેસમાં નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

‘હેડ નોટ (સી) નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સિસ એક્ટ, ૧૯૮૫, કલમો ૪૨, ૫૦ અને ૫૭- ઝડતી અને જમી ફરજિયાત જોગવાઈઓ બિન-પાલન - ઝડતી અને જમીના સમયે, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨ નો સ્પષ્ટ ભંગ થયો હતો - ઠરાવ્યું કે, કલમ ૪૨ હેઠળ ઝડતી અને જમીની જોગવાઈ ફરજિયાત છે અને તેનું બિન-પાલન કાયદા હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે - બૂટા સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૨૧) ૧૮ એસ.સી.સી. ૬૦૬; કરનેલ સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૦૮) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૮; સુખદેવ સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૨૧૨; રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. જગરાજ સિંહ ઉર્ફે હંસા, (૨૦૧૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૮૭ પર આધાર રાખ્યો.

૮. વધુમાં, પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરતાં, એવું જણાય છે કે, ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ, સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા અને ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ, આરોપી નં. ૧ થી ૩ પ્રતિબંધિત માલના પરિવહનમાં રોકાયેલા હતા, અને સદર હકીકત સહ-આરોપીઓ એટલે કે આરોપી નં. ૨ અને ૩ ના નિવેદનોના આધારે બહાર આવી છે, પરંતુ ક્યાંય પણ કોઈ પુરાવાએ સદર દલીલને સમર્થન આપ્યું નથી, અને આરોપીઓની સંડોવણી અંગેના કોઈ કાનૂની પુરાવાના અભાવે, ખાસ કરીને પ્રતિબંધિત માલ કેવી રીતે અને ક્યાંથી લોડ કરવામાં આવ્યો અને ગોડાઉનમાં ખસેડવામાં આવ્યો, રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવા નથી, અને સ્વતંત્ર સાક્ષીએ પણ આરોપી વ્યક્તિઓ તરફથી કથિત કાવતરું અથવા વિચારોના મળવા અંગે ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. ફરિયાદ મુજબ પણ, ફરિયાદપક્ષે આરોપી વ્યક્તિઓના નિવેદનો પર ગુનાહિત પુરાવા તરીકે આધાર રાખ્યો છે, અને આવા દોષારોપણ નિવેદનો પણ સાચા નથી જે કોઈ પુરાવાને સમર્થન આપે અને રેકૉર્ડ પર પુરાવાનો કોઈ સમર્થનકારી ભાગ નથી જે દર્શાવે કે આરોપીએ કાવતરું ઘડ્યું હતું અને મોટા પ્રમાણમાં પ્રતિબંધિત માલના પરિવહનમાં રોકાયેલો હતો. વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલો એકમાત્ર પુરાવો એ છે કે

દરોડા સમયે આરોપી નં. ૨ હાજર હતો, અને એવું જણાવાયું છે કે તેના કબજામાંથી પ્રતિબંધિત માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ આરોપી નં. ૧ અને ૩ સંબંધે કોઈ પુરાવા એકત્રિત કરવામાં આવ્યા નથી. એટલું જ નહીં, ગોડાઉનની માલિકી પણ સાબિત થઈ નથી અને ગોડાઉનના માલિકને સાક્ષી તરીકે ટાંકવામાં આવ્યા નથી. સ્વતંત્ર સાક્ષી, ટીપક પરીખ, હોસ્ટાઈલ (ફરી ગયેલ) જાહેર થયા અને તેમણે ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી. આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો અને રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધારે પણ, સ્પષ્ટપણે બહાર આવે છે કે ફરિયાદપક્ષે એનડીપીએસ એક્ટ હેઠળ ઝડપી અને જમી માટેની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કર્યું નથી. ઝડપી સમયે, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨ નો સ્પષ્ટ ભંગ થયો હતો અને વિદ્વાન સેશન્સ જજે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨, ૫૦ અને ૫૭ ના ભંગ અંગે તે માટે કારણ પણ આપ્યું છે. કલમ ૪૨ હેઠળ ઝડપી અને જમીની જોગવાઈ ફરજિયાત છે અને આ સંબંધમાં, (૨૦૨૧) ૧૯ એસ.સી.સી. ૬૦૬ માં રિપોર્ટ થયેલ બૂટા સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય; (૨૦૦૯) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૯ માં રિપોર્ટ થયેલ કરનેલ સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય; (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૨૧૨ માં રિપોર્ટ થયેલ સુખદેવ સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, અને (૨૦૧૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૮૭ માં રિપોર્ટ થયેલ રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. જગરાજ સિંહ ઉર્ફે હંસા ના કેસોમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો જરૂરી છે. કલમ ૪૨ ની ફરજિયાત જોગવાઈનું બિન-પાલન રેકૉર્ડ પરથી તદ્દન સ્પષ્ટ છે અને આવું બિન-પાલન કાયદા હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે. તેથી, વિદ્વાન સેશન્સ જજે એનડીપીએસ એક્ટ હેઠળની ફરજિયાત જોગવાઈઓના બિન-પાલન અંગેના તારણો નોંધવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી.’

૧૬. કર્નેલ સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"(૬) ઉપરોક્ત નિર્ણયો અને તેમાં સ્પષ્ટ કરાયેલા સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે જે ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા તેના સુધારા પહેલાંની સ્થિતિ મુજબ વર્તમાન હેતુ માટે સુસંગત છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૪૨. વોરંટ અથવા સત્તાધિકાર વિના પ્રવેશ, ઝડપી, જપ્તી અને ધરપકડ કરવાની સત્તા.-- (૧) સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, નાર્કોટિક્સ, કસ્ટમ્સ, રેવન્યુ ઇન્ટેલિજન્સ અથવા કેન્દ્ર સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગ અથવા બોર્ડર સિક્યુરિટી ફોર્સના આવા કોઈપણ અધિકારી (પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલથી ચડિયાતો હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી) જેને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ સંબંધમાં સત્તા આપવામાં આવી હોય, અથવા મહેસૂલ, ડ્રગ્સ કંટ્રોલ, એક્સાઈઝ, પોલીસ અથવા રાજ્ય સરકારના અન્ય કોઈપણ વિભાગના આવા કોઈ અધિકારી (પટાવાળા, સિપાહી અથવા કોન્સ્ટેબલથી ચડિયાતો હોદ્દો ધરાવતા અધિકારી) જેને રાજ્ય સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ સંબંધમાં સત્તા આપવામાં આવી હોય, જો તેની પાસે અંગત જાણકારી પરથી અથવા કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી અને લેખિતમાં લેવાયેલી માહિતી પરથી એવું માનવાને કારણ હોય કે કોઈ નાર્કોટિક ડ્રગ, અથવા સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ, જેના સંબંધમાં પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અથવા કોઈ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ જે આવા ગુનાના કમિશનનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે તે કોઈ બિલ્ડિંગ, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં રાખવામાં આવી છે કે છુપાવવામાં આવી છે, તો સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત વચ્ચે,—

(એ) આવા કોઈપણ મકાન, વાહન અથવા જગ્યામાં પ્રવેશી શકે છે અને તેની ઝડતી લઈ શકે છે;

(બી) પ્રતિકારના કિસ્સામાં, કોઈપણ દરવાજો તોડી શકે છે અને આવા પ્રવેશમાં આવતા કોઈપણ અવરોધને દૂર કરી શકે છે;

(સી) આવા ડ્રગ અથવા પદાર્થ અને તેના ઉત્પાદનમાં ઉપયોગમાં લેવાતી તમામ સામગ્રી અને અન્ય કોઈપણ વસ્તુ અને કોઈ પ્રાણી અથવા વાહન કે જેને તે આ અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરવા યોગ્ય માનવાને કારણ ધરાવે છે અને કોઈ દસ્તાવેજ અથવા અન્ય વસ્તુ જેને તે આવા ડ્રગ અથવા પદાર્થ સંબંધિત પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈ ગુનો કર્યાનો પુરાવો પૂરો પાડી શકે છે તેવું માનવાને કારણ ધરાવે છે તે જપ્ત કરી શકે છે; અને

(ડી) જે વ્યક્તિ વિશે તે આવા ડ્રગ અથવા પદાર્થ સંબંધિત પ્રકરણ ૩૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવાને કારણ ધરાવે છે તેવી કોઈપણ વ્યક્તિને અટકાયતમાં લઈ શકે છે અને તેની ઝડતી લઈ શકે છે, અને જો તે યોગ્ય માને તો તેની ધરપકડ કરી શકે છે:

પરંતુ જો આવા અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે પુરાવા છુપાવવાની અથવા ગુનેગારને નાસી જવાની તક આપ્યા વિના સર્ચ વોરંટ અથવા સત્તાધિકાર મેળવી શકાય તેમ નથી, તો તે પોતાની માન્યતાના આધારો નોંધ્યા પછી સૂર્યાસ્ત અને સૂર્યોદય વચ્ચેના કોઈપણ સમયે આવા મકાન, વાહન અથવા બંધ જગ્યામાં પ્રવેશી શકે છે અને ઝડતી લઈ શકે છે.

(૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતા માટેના આધારો નોંધે છે, ત્યારે તે તરત જ તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે. \ "

૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા બદલાયેલ પેટા-કલમ (૨) નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવી છે:

"(૨) જ્યાં કોઈ અધિકારી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા તેના પરંતુક હેઠળ પોતાની માન્યતા માટેના આધારો નોંધે છે, ત્યારે તે બોંતેર કલાકની અંદર તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલશે. \ "

૧૫) સુધારા પહેલાંની કલમ ૪૨(૨) હેઠળ આવો સક્ષમ અધિકારી જે કોઈ માહિતી લેખિતમાં લે છે અથવા કલમ ૪૨(૧) ના પરંતુક હેઠળ આધારો નોંધે છે તેણે તરત જ તેની એક નકલ તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવી જોઈતી હતી. જો આ જોગવાઈનું સંપૂર્ણ બિન-પાલન થાય તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને પ્રતિકૂળ અસર કરશે અને તે હદ સુધી તે ફરજિયાત છે. પરંતુ જો વિલંબ થયો હોય તો તે અયોગ્ય હતો કે તે સમજાવવામાં આવ્યો હતો કે નહીં, તે દરેક કેસમાં હકીકતનો પ્રશ્ન રહેશે, એવો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો છે કે અધિનિયમની કલમ ૪૨ ની જોગવાઈઓનું ફરજિયાત અમલીકરણ જેના બિન-પાલનથી ટ્રાયલ દૂષિત થઈ શકે છે તે માત્ર સક્ષમ અધિકારી દ્વારા લખાયેલી માહિતીની નકલ તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને મોકલવાની જોગવાઈ પૂરતું જ મર્યાદિત રાખવામાં આવ્યું છે અને કલમની અન્ય કોઈ શરત માટે નહીં. અબ્દુલ રશીદ (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય ૦૧.૦૨.૨૦૦૦ ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો પરંતુ ત્યારબાદ કલમ ૪૨ માં ૦૨.૧૦.૨૦૦૧ થી સુધારો કરવામાં આવ્યો છે અને જરૂરી માહિતીનો આવો અહેવાલ મોકલવાનો સમય તેને લખ્યાના ૭૨ કલાકની અંદર નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. ધારાસભા દ્વારા આપવામાં આવેલી છૂટછાટ સ્પષ્ટપણે માત્ર અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યને જાળવી રાખવા માટે છે. જોગવાઈના ફરજિયાત ઉપયોગનો પ્રશ્ન સદર સુધારાના

પ્રકાશમાં આપી શકાય છે. સદર જોગવાઈનું બિન-પાલન ટ્રાયલને દૂષિત કરી શકશે નહીં જો તે આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહ ન પહોંચાડે.

૧૭. નિષ્કર્ષમાં, એ બાબત ધ્યાન પર લેવાની રહે છે કે અબ્દુલ રશીદ ના કેસમાં કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતોનું અક્ષરશઃ પાલન આવશ્યક ગણવામાં આવ્યું ન હતું, તેમજ સાજન અબ્રાહમ ના કેસમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું ન હતું કે કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતો બિલકુલ પરિપૂર્ણ કરવાની જરૂર નથી. આ બંને ચુકાદાઓની અસર નીચે મુજબ હતી:

(અ) કોઈ વ્યક્તિ પાસેથી (કલમ ૪૨ ના ઉપ-કલમ (૧) માં દર્શાવેલ પ્રકારની) માહિતી મળતાં જ અધિકારીએ કલમ ૪૨(૧) ના ખંડ (ક) થી (ઘ) હેઠળ કાર્યવાહી કરવા આગળ વધતા પહેલાં, તેને સંબંધિત રજિસ્ટરમાં લેખિતમાં નોંધવી પડતી હતી અને તરત જ તેની એક નકલ પોતાના તુરંતના વરિષ્ઠ અધિકારીને મોકલવી પડતી હતી.

(બ) પરંતુ જો અધિકારી પોલીસ સ્ટેશનમાં ન હોય, પરંતુ તે પેટ્રોલિંગ ડ્યુટી પર અથવા અન્યથા પ્રવાસમાં (ચલિત) હોય ત્યારે મોબાઈલ ફોન કે અન્ય માધ્યમો દ્વારા માહિતી મળે, અને તે માહિતી ત્વરિત કાર્યવાહીની માંગ કરતી હોય તેમજ કોઈપણ વિલંબના પરિણામે માલસામાન અથવા પુરાવાનો નિકાલ થઈ જાય કે નાશ થઈ જાય તેમ હોય, તો તેને આપેલી માહિતી લેખિતમાં નોંધવી વ્યવહાર કે શક્ય ન હોય; આવી પરિસ્થિતિમાં, તે કલમ ૪૨(૧) ના ખંડ (ક) થી (ઘ) મુજબ કાર્યવાહી કરી શકે છે અને ત્યાર પછી, જેટલું જલ્દી વ્યવહાર બની શકે તેમ, તે માહિતી લેખિતમાં નોંધી શકે છે અને તરત જ વરિષ્ઠ અધિકારીને તેની જાણ કરી શકે છે.

(ક) બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મળેલી માહિતી લેખિતમાં નોંધવા અને તેની નકલ વરિષ્ઠ અધિકારીને મોકલવા સંબંધિત કલમ ૪૨(૧) અને ૪૨(૨) ની જરૂરિયાતોનું પાલન, સામાન્ય રીતે અધિકારી દ્વારા પ્રવેશ,

ઝડતી (તપાસ) અને જમી પહેલાં થવું જોઈએ. પરંતુ કટોકટીની પરિસ્થિતિઓ ધરાવતા ખાસ સંજોગોમાં, માહિતી લેખિતમાં નોંધવાનું અને તેની નકલ પરિષ્ઠ અધિકારીને મોકલવાનું કાર્ય યોગ્ય સમયગાળા માટે એટલે કે પ્રવેશ, ઝડતી અને જમી પછી સુધી મુલતવી રાખી શકાય છે. આ પ્રશ્ન તાકીદ અને વ્યવહારુ યોગ્યતાનો છે.

(૬) કલમ ૪૨ ની ઉપ-કલમ (૧) અને (૨) ની જરૂરિયાતોનું સંપૂર્ણ બિન-પાલન અસ્વીકાર્ય છે, પરંતુ વિલંબ અંગેના સંતોષકારક સ્પષ્ટિકરણ સાથેનું મોડું પાલન એ કલમ ૪૨ નું સ્વીકાર્ય પાલન ગણાશે. દ્રષ્ટાંત તરીકે, જો કોઈપણ વિલંબના પરિણામે આરોપી ભાગી જાય અથવા માલસામાન કે પુરાવાનો નાશ થઈ જાય અથવા તે હટાવી દેવામાં આવે, તો કાર્યવાહી શરૂ કરતાં પહેલાં મળેલી માહિતી લેખિતમાં ન નોંધવી, અથવા આવી માહિતીની નકલ તરત જ પરિષ્ઠ અધિકારીને ન મોકલવી, તેને કલમ ૪૨ નું ઉલ્લંઘન ગણવામાં આવશે નહીં. પરંતુ જો પોલીસ અધિકારી પુરતા સમય સાથે પોલીસ સ્ટેશનમાં હાજર હોય ત્યારે માહિતી મળી હોય, અને જો પોલીસ અધિકારી મળેલી માહિતી લેખિતમાં નોંધવામાં નિષ્ફળ જાય, અથવા તેની નકલ પરિષ્ઠ અધિકારીને મોકલવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે શંકાસ્પદ સંજોગ બનશે અને કાયદાની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન ગણાશે. તેવી જ રીતે, જ્યાં પોલીસ અધિકારી માહિતી અંકે બિલકુલ નોંધતો જ નથી અને પરિષ્ઠ અધિકારીને બિલકુલ જાણ કરતો જ નથી, તો તે પણ કાયદાની કલમ ૪૨ નું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન ગણાશે. કલમ ૪૨ નું પર્યાપ્ત કે સાર્વભૂત (પર્યાપ્ત માત્રામાં) પાલન થયું છે કે નહીં તે દરેક કેસમાં નક્કી કરવાનો તથ્યનો (હકીકતનો) પ્રશ્ન છે. ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા કલમ ૪૨ માં કરવામાં આવેલા સુધારાથી ઉપરોક્ત સ્થિતિ વધુ મજબૂત બની છે.

૧૭. ૨૦૧૧(૧) એસ.સી.સી. ૬૦૯ માં રિપોર્ટ થયેલ વિજયસિંહ ચંદુભા
જડેજા વિ. ગુજરાત રાજ્ય ના કેસમાં નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ
અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

‘૧૮. જો કે બંધારણીય બેન્ચે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦
માર્ગદર્શક હતી કે ફરજિયાત તે પ્રશ્ન સંપૂર્ણ શબ્દોમાં નક્કી કર્યો ન હતો
છતાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ની
જોગવાઈઓ સક્ષમ અધિકારી માટે સંબંધિત વ્યક્તિ ને તેના
અધિકારના અસ્તિત્વ વિશે "જાણ" કરવાનું અનિવાર્ય બનાવે છે કે જો
તે આવી માંગ કરે, તો ગેઝટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તેની
ઝડતી લેવામાં આવશે; શંકાસ્પદ વ્યક્તિને તેના સદર અધિકારના
અસ્તિત્વ વિશે "જાણ" કરવામાં નિષ્ફળતા તેના માટે પૂર્વગ્રહ પેદા
કરશે, અને જો તે આવો વિકલ્પ પસંદ કરે, તો ગેઝટેડ ઓફિસર અથવા
મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તેની ઝડતી કરવામાં નિષ્ફળતા, ટ્રાયલને દૂષિત કરી
શકશે નહીં પરંતુ ગેરકાયદેસર વસ્તુની પુનઃપ્રાપ્તિને શંકાસ્પદ બનાવશે
અને આરોપીના દોષિત ઠરાવ અને સજાને દૂષિત કરશે, જ્યાં દોષિત
ઠરાવ માત્ર ગેરકાયદેસર વસ્તુના કબજાના આધારે જ નોંધવામાં આવ્યો
હોય, જે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓના
ઉલ્લંઘનમાં હાથ ધરવામાં આવેલી ઝડતી દરમિયાન વ્યક્તિ પાસેથી
મળી આવ્યો હોય. અદાલતે એ પણ નોંધ્યું હતું કે એ જરૂરી નથી કે
કલમ ૫૦ હેઠળ આપવાની જરૂરી માહિતી નિર્ધારિત ફોર્મમાં અથવા
લેખિતમાં હોવી જોઈએ પરંતુ તે ફરજિયાત હતું કે શંકાસ્પદ વ્યક્તિને
ગેઝટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી લેવાના તેના
અધિકારના અસ્તિત્વથી વાકેફ કરવામાં આવે, જો તેના દ્વારા આવી
માંગ કરવામાં આવે. અમે આ નિષ્કર્ષો સાથે આદરપૂર્વક સહમત છીએ.
જોગવાઈનું અન્ય કોઈપણ અર્થઘટન શંકાસ્પદ વ્યક્તિને આપવામાં
આવેલા મૂલ્યવાન અધિકારને ભ્રામક અને એક પ્રહસન બનાવશે.

૧૯. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૯ દ્વારા કલમ ૫૦ માં પેટા-કલમો (૫) અને (૬) દાખલ કરવામાં આવી હતી. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે સદર બે પેટા-કલમો દાખલ કરીને, પેટા-કલમોમાં ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં ચુસ્ત પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતની કઠોરતાને હળવી કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, જેમ કે જ્યારે અધિકૃત અધિકારી પાસે એવું માનવાને કારણ હોય કે વ્યક્તિની ઝડતીમાં કોઈપણ વિલંબથી ઝડતી લેવાની વ્યક્તિ કોઈ નાકોટિક ડ્રગ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ વગેરે, અથવા વસ્તુ કે દસ્તાવેજનો કબજો છોડી દેવાની સંભાવના રહેલી છે, ત્યારે તે તેને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવાને બદલે વ્યક્તિની ઝડતી લેવા આગળ વધી શકે છે. જો કે, આવા કિસ્સાઓમાં પણ સત્તાના કોઈપણ મનસ્વી ઉપયોગ સામે પેટા-કલમ (૬) હેઠળ રક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે. સદર પેટા-કલમ હેઠળ, સક્ષમ અધિકારી ઝડતીના બોત્તેર કલાકની અંદર તેના તાત્કાલિક સત્તાવાર ઉપરી અધિકારીને આ રીતે નોંધાયેલા કારણોની નકલ મોકલવા માટે બંધાયેલા છે. અમારા મતે, આ બે પેટા-કલમો દાખલ કરવાથી ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવાના તેના અધિકાર વિશે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાની છે તેને જાણ કરવાના કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ના આદેશનો લોપ થતો નથી. પેટા-કલમો (૫) અને (૬) દાખલ કરવાના ઉદ્દેશ્ય અને અસર પર કરનેલ સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય માં આ અદાલતની બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેમાં અમારામાંથી એક (ડી.કે. જૈન, જે.) સભ્ય હતા. જો કે સદર નિર્ણયમાં અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે પેટા-કલમો (૫) અને (૬) દાખલ કરવાના કારણે, બલદેવ સિંહ કેસ (ઉપર મુજબ) માં આપવામાં આવેલ આદેશ હળવો થયો છે પરંતુ અદાલતે એવો અભિપ્રાય પણ આપ્યો હતો કે એવું કહી શકાય નહીં કે સદર દાખલ કરવાથી, શંકાસ્પદ

વ્યક્તિને આપવામાં આવેલું રક્ષણ અથવા સુરક્ષા સંપૂર્ણપણે છીનવી લેવામાં આવી છે. અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"આ સુધારા દ્વારા બલદેવ સિંહ કેસ દ્વારા નિર્દેશિત ચુસ્ત પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાત ટાળવામાં આવી હતી કારણ કે ઉપરી અધિકારીને રેકૉર્ડ મોકલવા માટે વાજબી સમય નક્કી કરવાની અને છૂટછાટ આપવાની તેમજ સીઆરપીસી ની કલમ ૧૦૦ નો ઉપયોગ કરવાનો સમાવેશ ધારાસભા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. બલદેવ સિંહ કેસ દ્વારા કલમ ૫૦ ના અગાઉ નિર્દેશિત ચુસ્ત પાલન પર આપવામાં આવેલી અસર એ હતી કે પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતો કે જેણે ઝડતી અને જમીની તાકીદની જરૂરિયાતને અસમર્થ બનાવી દીધી હોત અને શંકાસ્પદ વ્યક્તિને નાસી જવાની તક આપી હોત તે આવી તાકીદની પરિસ્થિતિની વાજબીતાના આધારે ડિરેક્ટરી બનાવવામાં આવી હતી. જો કે એવું કહી શકાય નહીં કે શંકાસ્પદ વ્યક્તિઓને આપવામાં આવેલું રક્ષણ કે સુરક્ષા સંપૂર્ણપણે છીનવી લેવામાં આવી છે પરંતુ પ્રક્રિયાગત ધોરણોમાં ચોક્કસ સુગમતા માત્ર તાકીદની પરિસ્થિતિને સંતુલિત કરવા માટે અપનાવવામાં આવી હતી. પરિણામે બલદેવ સિંહ કેસમાં આપવામાં આવેલ આદેશ હળવો થયો છે."

૨૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો દ્રઢ અભિપ્રાય છે કે જે ઉદ્દેશ્ય સાથે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦(૧) હેઠળનો અધિકાર, રક્ષણના માર્ગ તરીકે, શંકાસ્પદ વ્યક્તિને આપવામાં આવ્યો છે, એટલે કે સત્તાના દુરુપયોગને રોકવા માટે, નિર્દોષ વ્યક્તિઓને નુકસાન ટાળવા માટે અને કાયદા અમલીકરણ એજન્સીઓ દ્વારા ખોટા કેસો ઊભા કરવાના અથવા લાદવાના આક્ષેપોને ઘટાડવા માટે, અધિકૃત અધિકારી માટે જે વ્યક્તિની ઝડતી લેવાનો ઇરાદો હોય તેને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી લેવાના તેના અધિકારથી વાકેફ કરવો અનિવાર્ય રહેશે. અમને એવું ઠરાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી

કે જ્યાં સુધી એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ અધિકૃત અધિકારીની જવાબદારીનો સંબંધ છે, તે ફરજિયાત છે અને તેનું ચુસ્ત પાલન જરૂરી છે. જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા ગેરકાયદેસર વસ્તુની પુનઃપ્રાપ્તિને શંકાસ્પદ બનાવશે અને જો આવી ઝડતી દરમિયાન આરોપીની વ્યક્તિગત ઝડતીમાંથી ગેરકાયદેસર વસ્તુ મળી આવ્યાના આધારે જ દોષિત ઠરાવ નોંધવામાં આવ્યો હોય તો દોષિત ઠરાવને દૂષિત કરશે. ત્યારબાદ, શંકાસ્પદ વ્યક્તિ સદર જોગવાઈ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલા અધિકારનો ઉપયોગ કરવાનું પસંદ કરી શકે છે અથવા ન પણ કરી શકે. રી પ્રેસિડેન્શિયલ પોલ માં અવલોકન કર્યા મુજબ, અર્થઘટન કરવા માટેની જોગવાઈના સમગ્ર અવકાશ પર કાળજીપૂર્વક ધ્યાન આપીને ધારાસભાના વાસ્તવિક ઇરાદાને સમજવાની અદાલતોની ફરજ છે. "દરેક કાયદાને ખોલવાની ચાવી કાયદાનું કારણ અને ભાવના છે, તે એનિમીસ ઇમ્પોનેન્ટિસ છે, કાયદા નિર્માતાનો ઇરાદો કાયદામાં જ વ્યક્ત થાય છે, જેને સમગ્ર રીતે લેવામાં આવે છે." અમારો અભિપ્રાય છે કે જોસેફ ફર્નાન્ડીઝ (ઉપર મુજબ) અને પ્રભા શંકર દુબે (ઉપર મુજબ) માં સદર કલમના આદેશમાં એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાત સાથે "નોંધપાત્ર પાલન" નો ખ્યાલ જે દાખલ કરવામાં આવ્યો છે અને વાંચવામાં આવ્યો છે તે કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) ની ભાષા પરથી જણાતો નથી કે બલદેવ સિંહ કેસ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત નથી. એ ઉમેરવાની જરૂર નથી કે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં અને કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાત પૂર્ણ થઈ હતી કે નહીં તે પ્રશ્ન ટ્રાયલની બાબત છે. તે સંબંધમાં કોઈ સંપૂર્ણ સૂત્ર નિર્ધારિત કરવું શક્ય કે વ્યવહાર રહેશે નહીં. અમને એવું પણ લાગે છે કે જો કે કલમ ૫૦ સક્ષમ અધિકારીને આવી વ્યક્તિ ને નજીકના ગેઝટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જવાનો વિકલ્પ આપે છે પરંતુ સમગ્ર કાર્યવાહીને અધિકૃતતા,

પારદર્શિતા અને વિશ્વસનીયતા પ્રદાન કરવા માટે, પ્રથમ કિસ્સામાં, શંકાસ્પદ વ્યક્તિને નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ હોવો જોઈએ, જે અન્ય કોઈપણ અધિકારીની સરખામણીમાં સામાન્ય માણસનો વધુ વિશ્વાસ ધરાવે છે. તે માત્ર ઝડતીની કાર્યવાહીમાં કાયદેસરતા ઉમેરશે નહીં, પરંતુ તે ફરિયાદપક્ષને પણ સાચા અર્થમાં મજબૂત બનાવી શકે છે.’

૧૮. ૨૦૨૬ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ. એસ.સી. ૭૬૭૦૮ માં રિપોર્ટ થયેલ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય વિ. સુરત સિંહ ના કેસમાં નિર્ણયમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

‘૧૮. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૧૩) ૧ એસ.સી.સી. ૫૫૦ માં રિપોર્ટ થયેલ સુરેશ અને અન્ય વિરુદ્ધ મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે એવા કેસમાં જ્યાં આરોપીઓને માત્ર એટલું પૂછવામાં આવ્યું હતું કે શું તેઓ સંબંધિત પોલીસ અધિકારીને કે ગેઝેટેડ ઓફિસરને પોતાની અંગત ઝડતી આપશે અને અપીલકર્તાઓએ સંબંધિત પોલીસ અધિકારી દ્વારા પોતાની અંગત ઝડતી માટે સંમતિ આપી હતી, તે એનડી અને પીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦(૧) ના બિન-પાલન સમાન રહેશે. માનનીય ન્યાયાધીશોએ નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૧૬) ઉપરોક્ત પંચનામું દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાઓને પોલીસ પાર્ટી દ્વારા ઝડતી માટે માત્ર પોતાની સંમતિ આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અને એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા કાનૂની અધિકાર વિશે વાકેફ કરવામાં આવ્યા ન હતા કે તેઓ પોલીસ પાર્ટીને પોતાની ઝડતી લેવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે અને ગેઝેટેડ ઓફિસર સમક્ષ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ઝડતી લેવાનો વિકલ્પ પસંદ કરી શકે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પંચનામું વાંચતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાઓને ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા

મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઝડતી લેવાના તેમના અધિકાર વિશે વાકેફ કરવામાં આવ્યા ન હતા પરંતુ તેમની અંગત ઝડતી માટે સંમતિ માંગવામાં આવી હતી. તેમને માત્ર એટલું પૂછવું કે શું તેઓ તેમને એટલે કે પોલીસ અધિકારીને કે ગેઝટેડ ઓફિસરને પોતાની અંગત ઝડતી આપશે તે બલદેવ સિંહ કેસમાં અર્થઘટન કર્યા મુજબ એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ હેઠળ આપવામાં આવેલા રક્ષણને સંતોષી શકશે નહીં.

૧૭. વધુમાં ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓ વાંચતાં એ પણ જણાય છે કે પંચોની હાજરીમાં, એસએચઓએ ત્રણેય અપીલકર્તાઓને માત્ર તેમના દ્વારા ઝડતી લેવા માટે પૂછ્યું હતું અને તેઓ સરળ રીતે સંમત થયા હતા. આ પંચનામામાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. જો કે બલદેવ સિંહ કેસમાં, આ અદાલતે કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે કે માર્ગદર્શક તે અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી પરંતુ કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) માંથી ઉદ્ભવતા તેના અધિકાર વિશે સંબંધિત વ્યક્તિને "જાણ કરવામાં નિષ્ફળતા" પ્રતિબંધિત માલની પુનઃપ્રાપ્તિને શંકાસ્પદ બનાવી શકે છે અને આરોપીના દોષિત ઠરાવ અને સજાને કાયદામાં ખરાબ અને અસમર્થનીય બનાવી શકે છે. વિજયસિંહ ચંદુભા જાડેજા કેસ (ઉપર મુજબ) માં, તાજેતરમાં બંધારણીય બેન્ચે કલમ ૫૦ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આપવામાં આવેલા આદેશની સમજૂતી આપી છે અને નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે તે ફરજિયાત છે અને તેનું ચુસ્ત પાલન જરૂરી છે. બેન્ચે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા ગેરકાયદેસર વસ્તુની પુનઃપ્રાપ્તિને શંકાસ્પદ બનાવશે અને જો આવી ઝડતી દરમિયાન આરોપીની વ્યક્તિગત ઝડતીમાંથી ગેરકાયદેસર વસ્તુ મળી આવ્યાના આધારે જ દોષિત ઠરાવ નોંધવામાં આવ્યો હોય તો તે દોષિત ઠરાવને દૂષિત કરશે. જોસેફ ફર્નાન્ડીઝ (ઉપર મુજબ) અને પ્રભા શંકર દુબે (ઉપર મુજબ) માં નોંધ્યા મુજબ નોંધપાત્ર પાલનનો ખ્યાલ વિજયસિંહ ચંદુભા જાડેજા માં બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા સ્વીકાર્ય ન હતો, તદનુસાર, પંચનામા પરથી

સ્પષ્ટ થતી ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને જેને અમે અગાઉ ટાંકી છે, અમે ઠરાવીએ છીએ કે, હાથ પરના કેસમાં, અપીલકર્તાઓની અંગત ઝડતીમાંથી શંકાસ્પદ પદાર્થની ઝડતી અને જમી કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખરાબ છે અને દોષિત ઠરાવ કાયદામાં ટકાવી શકાય તેમ નથી."

૧૮. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૧૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૪૫ માં રિપોર્ટ થયેલ રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ પરમાનંદ અને અન્ય ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે જો વ્યક્તિ દ્વારા લઈ જવામાં આવતી માત્ર બેગની ઝડતી તેની વ્યક્તિગત ઝડતી લીધા વિના કરવામાં આવે, તો કલમ ૫૦ લાગુ પડશે નહીં પરંતુ જો તેના દ્વારા લઈ જવામાં આવતી બેગની ઝડતી લેવામાં આવે અને તેની અંગત ઝડતી પણ લેવામાં આવે, તો કલમ ૫૦ આકર્ષાશે. માનનીય ન્યાયાધીશોએ એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે પીડબલ્યુ-૧૦ એસ.આઈ. "ક્યુ" માટે સામાવાળાઓને કહેવું અયોગ્ય હતું કે ત્રીજો વિકલ્પ ઉપલબ્ધ હતો. નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૧૫. "આમ, જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા લઈ જવામાં આવતી માત્ર બેગની ઝડતી તેની અંગત ઝડતી લીધા વિના કરવામાં આવે, તો એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ લાગુ થશે નહીં. પરંતુ જો તેના દ્વારા લઈ જવામાં આવતી બેગની ઝડતી લેવામાં આવે અને તેની અંગત ઝડતી પણ લેવામાં આવે, તો એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ લાગુ થશે. આ કેસમાં સામાવાળા નં. ૧ પરમાનંદની બેગની ઝડતી લેવામાં આવી હતી. બેગમાંથી અફીણ મળી આવ્યું હતું. તેની અંગત ઝડતી પણ કરવામાં આવી હતી. સામાવાળા નં. ૨ સૂરજમલની પણ અંગત ઝડતી લેવામાં આવી હતી. તેથી, અગાઉના ફકરાઓમાં ઉલ્લેખિત આ અદાલતના ચુકાદાઓના પ્રકાશમાં, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ લાગુ થશે."

૧૯. ૨૦૧૬ (૧૧) એસ.સી.સી. ૬૮૭ માં રિપોર્ટ થયેલ રાજસ્થાન રાજ્ય વિ.

જગરાજ સિંહ ના કેસમાં અને ૨૦૨૧ (૧૯) એસ.સી.સી. ૬૦૬ માં

રિપોર્ટ થયેલ **બૂટા સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્ય** ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે, જેમાં સમાન હકીકતોમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨, ૪૩ અને ૫૦ પર વિચારણા કરી છે.

૨૦. આમ, પંચ સાક્ષીઓની હાજરીમાં હાલના સામાવાળાની ઝડતી કરતી વખતે હાલના કેસમાં પણ એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ હેઠળની મૂળભૂત જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. રેકૉર્ડ પર એવો કોઈ પુરાવો નથી જે સ્થાપિત કરે કે સામાવાળાને સદર જોગવાઈ હેઠળ જરૂરી ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં પોતાની ઝડતી કરાવવાના તેના અધિકાર વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી. કોઈપણ સાક્ષીના પુરાવા પરથી એવું બહાર આવતું નથી કે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૫૦ હેઠળની ફરજિયાત જરૂરિયાતનું યોગ્ય પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. હાલના સામાવાળા દ્વારા માત્ર ઇનકાર કરવાથી વૈધાનિક જરૂરિયાતમાંથી મુક્તિ મળી શકતી નથી. સંબંધિત સત્તાધિકારીએ સામાવાળાને તેના કાનૂની અધિકાર વિશે જાણ કરવાની જરૂર હતી અને જો તે ઈચ્છે તો, તેને નજીકના ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવાની જરૂર હતી, જેમ કે ઉપર સંદર્ભિત નિર્ણયોમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે.

૨૧. મુદ્દામાલની જમીના પંચનામા અને કેમિકલ એનાલાઈઝરના અહેવાલનું પ્રથમ દ્રષ્ટિએ અવલોકન કરતાં પણ એવી શંકા ઊભી થાય છે કે શું

ખરેખર તે ગાંજો હતો કે નહીં, કારણ કે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૨(૩)(iv) [કલમ ૨(iii)] ની જોગવાઈ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ છે, જે નીચે મુજબ છે:

"૨. (iii) "કેનાબીસ (ભાંગ/હેમ્પ)" એટલે—

(એ) ચરસ, એટલે કે, કેનાબીસના છોડમાંથી મેળવેલ અલગ કરેલ રેઝિન, ભલે તે કૂડ હોય કે શુદ્ધ, કોઈપણ સ્વરૂપમાં હોય અને તેમાં કેન્દ્રિત બનાવટ અને હશીશ તેલ અથવા પ્રવાહી હશીશ તરીકે ઓળખાતા રેઝિનનો પણ સમાવેશ થાય છે;

(બી) ગાંજો, એટલે કે, કેનાબીસ પ્લાન્ટના ફૂલો અથવા ફળવાળા ટોચના ભાગો (જ્યારે ટોચના ભાગો સાથે ન હોય ત્યારે બીજ અને પાંદડાઓને બાદ કરતાં), પછી ભલે તે ગમે તે નામે ઓળખાતા હોય કે નિયુક્ત થતા હોય; અને

(સી) કેનાબીસના ઉપરોક્ત સ્વરૂપોમાંથી કોઈપણ તટસ્થ સામગ્રી સાથે અથવા તેના વિનાનું કોઈ મિશ્રણ અથવા તેમાંથી તૈયાર કરાયેલું કોઈ પીણું;

(iv) "કેનાબીસ પ્લાન્ટ" એટલે કેનાબીસ જીનસનો કોઈપણ છોડ"

૨૨. હવે, એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૨(બી) ની જોગવાઈઓનું અવલોકન કરતાં અને પંચનામાની સરખામણીમાં સાક્ષીઓના પુરાવા ધ્યાનમાં લેતાં, એ નિશ્ચિતતા સાથે સ્થાપિત થતું નથી કે સામાવાળાના કબજામાંથી જપ્ત કરાયેલ વાસ્તવિક મુદ્દામાલ ગાંજો હતો કે હેમ્પ (ભાંગ). રેકૉર્ડ પર કેમિકલ એનાલાઈઝરનો કોઈ ચોક્કસ અભિપ્રાય નથી જે સ્થાપિત કરે કે જપ્ત કરાયેલ પદાર્થ ગાંજો હતો. આવા ચોક્કસ વૈજ્ઞાનિક પુરાવાના

અભાવે, મુદ્દામાલની ઓળખ અને સ્વરૂપ શંકાસ્પદ રહે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા નં. ૨૪, ૨૫ અને ૨૬ માં પણ આ પાસા પર વિચારણા કરી છે.

૨૩. કેમિકલ એનાલાઈઝર પીડબલ્યુ-૪ ના પુરાવા મુજબ, નાર્કોટિક ટેસ્ટ કીટની મદદથી જમ કરાયેલા પદાર્થની પ્રાથમિક તપાસ કરવામાં આવી હતી, જેના અનુસંધાનમાં તેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે સદર પદાર્થ મેરિજુઆના માટે હકારાત્મક પરિણામ આપે છે. જો કે, એનડીપીએસ એક્ટ ની અનુસૂચિમાં મેરિજુઆનાનો ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી. સાક્ષીએ વધુમાં સ્વીકાર્યું હતું કે, તેમના અહેવાલમાં, તેમણે જણાવ્યું ન હતું કે પદાર્થ કેનાબીસ સટાઈવા હતો. તેમણે એવો કોઈ ચોક્કસ અભિપ્રાય પણ આપ્યો ન હતો કે જમ કરાયેલ પદાર્થ કેનાબીસ પ્લાન્ટના ફળ કે ફૂલવાળા ટોચના ભાગો, બીજ અથવા પાંદડાઓનો બનેલો હતો કે કેમ. આમ, જમ કરાયેલ પદાર્થ એનડીપીએસ એક્ટ ના અર્થમાં ગાંજો હતો તે સ્થાપિત કરતો કોઈ ચોક્કસ વૈજ્ઞાનિક અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો ન હતો.

૨૪. ઉપરોક્ત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટે એક તારણ નોંધ્યું હતું કે ફરિયાદપક્ષ હાલના સામાવાળા સામે ગુનાના મૂળભૂત ઘટકો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા ધ્યાનમાં લીધા પછી અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં સંદર્ભિત નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટે સચોટ કારણો નોંધ્યા અને આખરે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત

ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો. ટ્રાયલ કોર્ટે એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે ફરિયાદપક્ષે એનડીપીએસ એક્ટ ની કલમ ૪૨(૧)(૨), ૫૦, ૫૫ અને ૫૭ નામની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કર્યું નથી અને પેરા નં. ૩૨ અને ૩૩ માં સંદર્ભિત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત અને અન્ય માનનીય વડી અદાલતોના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લીધા પછી યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે.

૨૫. વધુમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે **૧૯૯૫ ક્રિમિનલ લો રિપોર્ટેડ ૭૩૪ મુન્નાલાલ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય** અને **૧૯૯૩ ક્રિમિનલ લો જનરલ ૨૫૦૩** માં રિપોર્ટ થયેલ **સેવારામ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય** ના નિર્ણયોનો પણ સંદર્ભ લીધો છે અને અવલોકન કર્યું છે કે જ્યારે ભાંગના પાંદડા સાથે ટોચના ભાગો ન હોય, ત્યારે તે એનડીપીએસ એક્ટ ની જોગવાઈઓ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર નથી. તેથી, દરોડા પાડનાર પક્ષના સભ્યો, એટલે કે પી.આઈ. કટારા અને પી.એસ.આઈ. રાઠોડ દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાતો અને પંચ સાક્ષીનું નિવેદન કે આરોપી પાસેથી મળેલા મુદ્દામાલમાં પાંદડા હતા તે ધ્યાનમાં લેતાં, એવું કહી શકાય કે આરોપી પાસેથી મળેલો મુદ્દામાલ "ગાંજો" નહોતો પરંતુ તે ભાંગના પાંદડા અથવા અન્ય કોઈ સમાન પદાર્થ હોઈ શકે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા સદર તારણો ન્યાયી, યોગ્ય અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા પર આધારિત છે અને આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની માંગ કરતા નથી.

૨૬. વધુમાં, અપીલના રેકૉર્ડનું અવલોકન કરતાં, એવું જણાય છે કે સામાવાળા-આરોપીએ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પોતાની નિર્દોષતા સ્થાપિત કરી હતી અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા અને અન્ય સામગ્રીની યોગ્ય કદર કર્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો ન્યાયી, યોગ્ય અને કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર છે અને તેથી, આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૨૭. નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા એ સુસ્થાપિત છે કે અપીલ કોર્ટ પાસે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃ મૂલવણી કરવાની અને પુનઃ વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જેના પર નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ આધારિત છે. જો કે, અપીલ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં આરોપીની તરફેણમાં બેવડી પૂર્વધારણા છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તે દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની મુક્તિ મેળવી લીધા પછી, તેની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુષ્ટિ પામે છે, પુનઃ પુષ્ટિ પામે છે અને મજબૂત બને છે.

૨૮. વધુમાં, જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વ્યાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા નિર્દોષ છોડી

મૂકવાના તારણને ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં. વધુમાં, નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ સામેની અપીલમાં સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં ત્યાં સુધી હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં જ્યાં સુધી નીચલી કોર્ટનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત ન થયો હોય અને જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હોય તે કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચી શકાય તેમ ન હોય અને, તેથી, નિર્ણયને વિફૂત ગણવો પડે. માત્ર બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોવાના કારણે, અપીલ કોર્ટ એવો દ્રષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં જે નીચેની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ઉલટાવી દે. જો કે, જો અપીલ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નીચેની અદાલત દ્વારા કાઢવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ વિફૂત છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે અને રેકૉર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓને અવગણ્યા છે તો તેની પાસે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, આરોપી જે ગુના માટે આરોપિત છે તે ગુના સાથે સંકળાયેલો છે કે કેમ તે શોધવા માટે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયી નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરવાની ફરજ અપીલ કોર્ટ પર લાદવામાં આવી છે.

૨૯. સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં રિપોર્ટ થયેલ *ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. કાર્લાટક રાજ્ય* ના કેસમાં, ખાસ કરીને *પેરા નં. ૪૨ અને ૪૩* માં અવકાશ અને સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કર્યા છે, જેની ત્યારબાદ

[૨૦૨૨] ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૧ માં રિપોર્ટ થયેલ રાજેશ પ્રસાદ વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પુનઃ પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં સામાન્ય સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કર્યા છે, ખાસ કરીને પેરા નં. ૨૬ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોના આધારે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સામાન્ય સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. ત્યારબાદ એ.આઈ.આર. ૨૦૨૪ એસ.સી. ૨૨૫૨ = (૨૦૨૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧૪૮ માં રિપોર્ટ થયેલ બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડાર વિ. કર્ણાટક રાજ્ય ના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સમાન મુદ્દા પર વિચારણા કરી છે, ખાસ કરીને, પેરા નં. ૩૭ થી ૪૦ માં. તેથી, હું ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છું.

૩૦. [૨૦૨૪] ૮ એસ.સી.સી. ૧૬૮ માં રિપોર્ટ થયેલ રમેશ વિ. કર્ણાટક રાજ્ય ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૨૦ અને ૨૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું છે:

“૨૦. આ તબક્કે, નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે અપીલ કોર્ટની સત્તા અંગે ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય ના કેસમાં આ અદાલત દ્વારા મેળવવામાં આવેલા સામાન્ય સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ લેવો સુસંગત રહેશે. સિદ્ધાંતો આ મુજબ વંચાય છે:

‘૪૨. (૧) અપીલ કોર્ટ પાસે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃ મૂલવણી કરવાની અને પુનઃ વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જેના પર નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ આધારિત છે.

(૨) કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત લાદતો નથી અને અપીલ કોર્ટ તેની સમક્ષના પુરાવા પર હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

(૩) વિવિધ શબ્દપ્રયોગો, જેમ કે, “મહત્વપૂર્ણ અને આકર્ષક કારણો”, “સારા અને પર્યાપ્ત આધારો”, “ખૂબ મજબૂત સંજોગો”, “વિકૃત નિષ્કર્ષો”, “સ્પષ્ટ ભૂલો”, વગેરે નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં અપીલ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓને ઘટાડવાના હેતુથી નથી. આવા વાક્યપ્રયોગો પુરાવાની સમીક્ષા કરવા અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને ઘટાડવા કરતાં નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં હસ્તક્ષેપ કરવા સામે અપીલ કોર્ટની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે વધુ “ભાષાકીય અલંકારો” ના સ્વરૂપમાં છે.

(૪) જો કે, અપીલ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના કેસમાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડી પૂર્વધારણા છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તે દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની મુક્તિ મેળવી લીધા પછી, તેની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુષ્ટિ પામે છે, પુનઃ પુષ્ટિ પામે છે અને મજબૂત બને છે.

(૫) જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વ્યાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના તારણને ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.’

૨૧. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ વિ. બિહાર રાજ્ય માં, આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે ધ્યાન દોર્યું હતું કે અપીલ કોર્ટ માટે, નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં, આરોપીના દોષના વિપરીત નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે સક્ષમ થવા ટ્રાયલ કોર્ટના કારણોને ફગાવી દેવા માટે રેકૉર્ડ પરથી મક્કમ અને વજનદાર આધારો સ્પષ્ટપણે દર્શાવવા આવશ્યક રહેશે. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે, નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં, સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા વિશે અપીલ કોર્ટ માટે વિપરીત દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો કાયદેસર રીતે પૂરતો નથી અને તે એકદમ અનિવાર્ય છે કે હાઈકોર્ટ ખાતરીપૂર્વક શોધે કે ટ્રાયલ કોર્ટ માટે તેમની જુબાની નકારી કાઢવી લગભગ અશક્ય હતી. આ ફોજદારી ન્યાયના ન્યાયશાસ્ત્રીય પાસાના સારતત્વ તરીકે

ઓળખવામાં આવ્યું હતું. આ દ્રષ્ટિએ જોતાં, અપીલ સાથે કામ કરવામાં હાઈકોર્ટનો અણગમ અભિગમ, જેના પરિણામે અપીલકર્તા નં. ૧ અને ૨ ને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા, શંકાનો લાભ આપીને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના યોગ્ય અને સુવિચારિત ચુકાદાને ઉલટાવી દેવાયો, તે ટકાવી શકાય તેમ નથી.”

૩૧. રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવા ધ્યાનમાં લેતા, સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે હાલના

આરોપીને કથિત ગુના સાથે જોડવા માટે કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવા નથી

અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા એ સાબિત કરવા માટે એટલા વિશ્વાસપાત્ર નથી

કે વાજબી શંકાથી પર રહીને આરોપીએ કથિત ગુનો કર્યો છે. તેથી, રેકૉર્ડ

પરના પુરાવાના આધારે આરોપીને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

૩૨. વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું અવલોકન કરતાં, સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે

ટ્રાયલ કોર્ટે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની કદર કરવામાં અને આરોપીઓને તેમની

સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં હકીકત

અને કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી. પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરતાં પણ,

સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે ફરિયાદપક્ષ આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા

આરોપો વાજબી શંકાથી પર રહીને સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયું

છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ટકાવી શકાય તેવો

છે અને હાલની અપીલ રદ થવાને પાત્ર છે.

૩૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાલની અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે

અને તે રદ થવાને પાત્ર છે. પરિણામે, તે રદ કરવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ

દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને

હુકમ આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે. જામીન પત્ર રદ થાય છે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને તાત્કાલિક પરત મોકલવી.

સહી/-

(હેમંત એમ. પ્રચ્છક, ન્યાયમૂર્તિ)

સુરેશ સોલંકી

This is an AI-assisted Translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.